

**Изследване на ефектите на репелент срещу
комари в малариен модел на Ross-Macdonald
с две местообитания**

изготвил: Калоян Стоилов

ръководител: Петър Рашков

Дипломна работа за образователна степен
магистър

Факултет по математика и информатика
Софийски Университет "Свети Климент Охридски"
3 февруари 2025 г.

Съдържание

1	Въведение	1
1.1	Малария	1
1.2	SIS модел на Ross-Macdonald	1
1.3	Модел на Ross-Macdonald с миграция	1
1.4	Модел на Ross-Macdonald с използване на репелент	1
1.5	Квазилинейни системи	1
2	Модел на Ross-Macdonald с две местообитания и репелент	1
3	Съществуване на решение и основни свойства	2
3.1	Липшицовост по фазови променливи	2
3.2	Ограниченост на решението	4
3.3	Линейно нарастване	4
3.4	Квазилинейност	4
4	Числено приближение на ядрото на допустимост	4
4.1	Еквивалентна задача	4
4.2	WENO	4
4.3	Симулация	4
	Литература	5

1 Въведение

1.1 Малария

1.2 SIS модел на Ross-Macdonald

1.3 Модел на Ross-Macdonald с миграция

[2]

1.4 Модел на Ross-Macdonald с използване на репелент

[4]

1.5 Квазилинейни системи

[1]

2 Модел на Ross-Macdonald с две местообитания и репелент

Задачата която се изследва в дипломната работа е:

(Система 1)

$$\begin{aligned}\dot{x}_1(t) &= \beta_{vh}(N_1 - x_1(t)) \left(\frac{p_{11}e^{-\mu_1\tau}a_1(1 - \kappa u_1(t))y_1(t)}{p_{11}N_1 + p_{21}N_2} + \frac{p_{12}e^{-\mu_2\tau}a_2(1 - \kappa u_1(t))y_2(t)}{p_{12}N_1 + p_{22}N_2} \right) - \gamma_1 x_1(t) \\ \dot{y}_1(t) &= \beta_{hv}a_1(M_1 - y_1(t)) \frac{p_{11}(1 - \kappa u_1(t))x_1(t) + p_{21}(1 - \kappa u_2(t))x_2(t)}{p_{11}N_1 + p_{21}N_2} - \mu_1 y_1(t) \\ \dot{x}_2(t) &= \beta_{vh}(N_2 - x_2(t)) \left(\frac{p_{21}e^{-\mu_1\tau}a_1(1 - \kappa u_2(t))y_1(t)}{p_{11}N_1 + p_{21}N_2} + \frac{p_{22}e^{-\mu_2\tau}a_2(1 - \kappa u_2(t))y_2(t)}{p_{12}N_1 + p_{22}N_2} \right) - \gamma_2 x_2(t) \\ \dot{y}_2(t) &= \beta_{hv}a_2(M_2 - y_2(t)) \frac{p_{12}(1 - \kappa u_1(t))x_1(t) + p_{22}(1 - \kappa u_2(t))x_2(t)}{p_{12}N_1 + p_{22}N_2} - \mu_2 y_2(t)\end{aligned}$$

Това е обезразмерен модел, където са смесени моделите за миграция и за репелент против комари. t е времето, като ще разглеждаме само $t \in [0, \inf)$.

$x_1, x_2 \in [0, 1]$ са частта от заразени хора, а $y_1, y_2 \in [0, 1]$ - частта на заразените комари в локации 1 и 2 съответно.

$u_1 \in [0, \bar{u}_1], u_2 \in [0, \bar{u}_2]$ са управленията отговарящи за това каква част от хората от съответното местообитание са предпазени от репелента, като $\bar{u}_1, \bar{u}_2 \leq 1$ отговарят за максималната предпазена част от населението, вследствие от производствената способност.

$\kappa \in [0, 1]$ е константа, която представя ефективността на репелента (т.е. предполагаме че едно и също вещество/метод се използва и на двете места).

$p_{11}, p_{12}, p_{21}, p_{22} \in [0, 0.5], p_{11} + p_{12} = 1, p_{21} + p_{22} = 1$ са константи, отговарящи за миграцията, като p_{ij} е частта от хора от i , които пребивават временно в j .

γ_1, γ_2 са смъртностите на хората, а μ_1, μ_2 - на комарите, които приемаме за константи.

τ е константа на средното време, за което комарите стават заразни.

α_1, α_2 са константи, които бележат колко ухапвания на комари има за единица време.

β_{vh} е константната заразност, когато заразен комар ухапва човек, а β_{hv} е константната заразност,

комар ухапва заразен човек. $\bar{I}_1, \bar{I}_2 \in [0, 1]$ са константи, отговарящи за максималната част от населението в съответното местообитание, което може да получи адекватна здравна помощ при заразяване с малария.

ИЗВЕЖДАНЕ НА МОДЕЛА!!!

Питаме се има ли такива управления u_1, u_2 , за които във всеки момент всички заразени да имат възможност да получат помощ от здравната система, т.е. :

$$(1) \quad \forall t > 0 (x_1(t) \leq \bar{I}_1 \wedge x_2(t) \leq \bar{I}_2)$$

Тъй като първоначалният брой заразени хора и комари влияят на развитието на системата ще търсим:

$$(2) \quad V(\bar{\mathbf{I}}, \bar{\mathbf{u}}) = \{(x_1^0, y_1^0, x_2^0, y_2^0) | \exists \mathbf{u} ((\text{Система 1}) \text{ има решение} \wedge (1) \text{ е изпълнено})\}$$

$V(\bar{\mathbf{I}}, \bar{\mathbf{u}})$ се нарича ядро на допустимост.

3 Съществуване на решение и основни свойства

Първо, отбелязваме, че ако е в сила $z, z' < C_z$ и $s, s' < C_s$, то е изпълнено:

$$\begin{aligned} |(C_z - z)s - (C_z - z')s'| &= |C_z s - z s - C_z s' + z' s' + z s' - z s'| = |C_z(s - s') - z(s - s') - s'(z - z')| \leq \\ &|C_z||s - s'| + |z||s - s'| + |s'||z - z'| \leq 2|C_z||s - s'| + |C_s||z - z'| \leq \max\{2|C_z|, |C_s|\}(|s - s'| + |z - z'|) \end{aligned}$$

3.1 Липшицовост по фазови променливи

Ще използваме това твърдение при дозателството на Липшицовата непрекъснатост на дясната страна по фазовите променливи x_1, y_1, x_2, y_2 . Взимаме произволни допустими двойки, тоест $(x_1, y_1, x_2, y_2), (x'_1, y'_1, x'_2, y'_2) \in \Omega$ и $(u_1, u_2), (u'_1, u'_2) \in [0, \bar{u}_1] \times [0, \bar{u}_2]$. Първо от неравенството на триъгълника имаме, че:

$$\begin{aligned} \|\mathbf{F}(x_1, y_1, x_2, y_2, u_1, u_2) - \mathbf{F}(x'_1, y'_1, x'_2, y'_2, u'_1, u'_2)\| &\leq \\ |f_1(x_1, y_1, x_2, y_2, u_1, u_2) - f_1(x'_1, y'_1, x'_2, y'_2, u'_1, u'_2)| &+ |g_2(x_1, y_1, x_2, y_2, u_1, u_2) - g_2(x'_1, y'_1, x'_2, y'_2, u'_1, u'_2)| + \\ |g_1(x_1, y_1, x_2, y_2, u_1, u_2) - g_1(x'_1, y'_1, x'_2, y'_2, u'_1, u'_2)| &+ |f_2(x_1, y_1, x_2, y_2, u_1, u_2) - f_2(x'_1, y'_1, x'_2, y'_2, u'_1, u'_2)| \end{aligned}$$

Сега може неколkokратно да ползваме горната оценка за f_1 :

$$\begin{aligned} &\left| \beta_{vh}(N_1 - x_1) \left(\frac{a_1 p_{11} e^{-\mu_1 \tau} (1 - \kappa u_1) y_1}{p_{11} N_1 + p_{21} N_2} + \frac{a_2 p_{12} e^{-\mu_2 \tau} (1 - \kappa u_1) y_2}{p_{12} N_1 + p_{22} N_2} \right) - \gamma_1 x_1 - \right. \\ &\left. \beta_{vh}(N_1 - x'_1) \left(\frac{a_1 p_{11} e^{-\mu_1 \tau} (1 - \kappa u'_1) y'_1}{p_{11} N_1 + p_{21} N_2} + \frac{a_2 p_{12} e^{-\mu_2 \tau} (1 - \kappa u'_1) y'_2}{p_{12} N_1 + p_{22} N_2} \right) + \gamma_1 x'_1 \right| \leq \\ &\frac{\beta_{vh} a_1 p_{11} e^{-\mu_1 \tau}}{p_{11} N_1 + p_{21} N_2} |(N_1 - x_1)[(1 - \kappa u_1) y_1] - (N_1 - x'_1)[(1 - \kappa u'_1) y'_1]| + \\ &\frac{\beta_{vh} a_2 p_{12} e^{-\mu_2 \tau}}{p_{12} N_1 + p_{22} N_2} |(N_1 - x_1)[(1 - \kappa u_1) y_2] - (N_1 - x'_1)[(1 - \kappa u'_1) y'_2]| + \\ &\gamma_1 |x_1 - x'_1| \end{aligned}$$

Имаме, че $x_1, x'_1 \leq N_1$, $(1 - \kappa u_1) y_1, (1 - \kappa u_1) y'_1 \leq M_1$, $(1 - \kappa u_1) y_2, (1 - \kappa u_1) y'_2 \leq M_2$:

$$\begin{aligned} |(N_1 - x_1)[(1 - \kappa u_1) y_1] - (N_1 - x'_1)[(1 - \kappa u'_1) y'_1]| &\leq 2N_1 |(1 - \kappa u_1) y_1 - (1 - \kappa u'_1) y'_1| + M_1 |x_1 - x'_1| \leq \\ 2N_1 (2|y_1 - y'_1| + M_1 \kappa |u_1 - u'_1|) + M_1 |x_1 - x'_1| & \\ |(N_1 - x_1)[(1 - \kappa u_1) y_2] - (N_1 - x'_1)[(1 - \kappa u'_1) y'_2]| &\leq 2N_1 |(1 - \kappa u_1) y_2 - (1 - \kappa u'_1) y'_2| + M_2 |x_1 - x'_1| \leq \\ 2N_1 (2|y_2 - y'_2| + M_2 \kappa |u_1 - u'_1|) + M_2 |x_1 - x'_1| & \end{aligned}$$

Тук също ползвахме $1 - \kappa u_1, 1 - \kappa u'_1 \leq 1$, $y_1, y'_1 \leq M_1$, $y_2, y'_2 \leq M_2$. Така получихме оценка отгоре за първото събираемо

Тъй като видът на f_2 е същият с точност до индекси, то директно получаваме и оценка за третото събираемо.

Сега да разгледаме за g_1 :

$$\begin{aligned} & \left| \beta_{hv} a_1 (M_1 - y_1) \frac{p_{11}(1 - \kappa u_1)x_1 + p_{21}(1 - \kappa u_2)x_2}{p_{11}N_1 + p_{21}N_2} - \mu_1 y_1 - \right. \\ & \left. \beta_{hv} a_1 (M_1 - y'_1) \frac{p_{11}(1 - \kappa u'_1)x'_1 + p_{21}(1 - \kappa u'_2)x'_2}{p_{11}N_1 + p_{21}N_2} + \mu_1 y'_1 \right| \leq \\ & \frac{\beta_{hv} a_1 p_{11}}{p_{11}N_1 + p_{21}N_2} |(M_1 - y_1)[(1 - \kappa u_1)x_1] - (M_1 - y'_1)[(1 - \kappa u'_1)x'_1]| + \\ & \frac{\beta_{hv} a_1 p_{21}}{p_{11}N_1 + p_{21}N_2} |(M_1 - y_1)[(1 - \kappa u_2)x_2] - (M_1 - y'_1)[(1 - \kappa u'_2)x'_2]| + \\ & \mu_1 |y_1 - y'_1| \end{aligned}$$

Ограниченията са $y_1, y'_1 \leq M_1$, $(1 - \kappa u_1)x_1, (1 - \kappa u'_1)x'_1 \leq N_1$, $(1 - \kappa u_2)x_2, (1 - \kappa u'_2)x'_2 \leq N_2$:

$$\begin{aligned} & |(M_1 - y_1)[(1 - \kappa u_1)x_1] - (M_1 - y'_1)[(1 - \kappa u'_1)x'_1]| \leq 2M_1 |(1 - \kappa u_1)x_1 - (1 - \kappa u'_1)x'_1| + N_1 |y_1 - y'_1| \leq \\ & 2M_1 (2|x_1 - x'_1| + N_1 \kappa |u_1 - u'_1|) + N_1 |y_1 - y'_1| \\ & |(M_1 - y_1)[(1 - \kappa u_2)x_2] - (M_1 - y'_1)[(1 - \kappa u'_2)x'_2]| \leq 2M_1 |(1 - \kappa u_2)x_2 - (1 - \kappa u'_2)x'_2| + N_2 |y_1 - y'_1| \leq \\ & 2M_1 (2|x_2 - x'_2| + N_2 \kappa |u_2 - u'_2|) + N_2 |y_1 - y'_1| \end{aligned}$$

Тук също ползвахме $1 - \kappa u_1, 1 - \kappa u'_1, 1 - \kappa u_2, 1 - \kappa u'_2 \leq 1$, $x_1, x'_1 \leq M_1$, $x_2, x'_2 \leq M_2$. Така получихме оценка отгоре за второто събираемо

Тъй като видът на g_2 е същият с точност до индекси, то директно получаваме и оценка за четвъртото събираемо.

За да проверим липшицовостта по фазовите променливи, то заместваме с $u_1 = 1'_1, u_2 = u'_2$ всичко и за цялата дясна страна е в сила:

$$\begin{aligned} & \|\mathbf{F}(x_1, y_1, x_2, y_2, u'_1, u'_2) - \mathbf{F}(x'_1, y'_1, x'_2, y'_2, u'_1, u'_2)\| \leq \\ & \frac{\beta_{vh} a_1 p_{11} e^{-\mu_1 \tau}}{p_{11}N_1 + p_{21}N_2} (4N_1 |y_1 - y'_1| + M_1 |x_1 - x'_1|) + \frac{\beta_{vh} a_2 p_{12} e^{-\mu_2 \tau}}{p_{12}N_1 + p_{22}N_2} (4N_1 |y_2 - y'_2| + M_1 |x_1 - x'_1|) + \gamma_1 |x_1 - x'_1| + \\ & \frac{\beta_{hv} a_1 p_{11}}{p_{11}N_1 + p_{21}N_2} (4M_1 |x_1 - x'_1| + N_1 |y_1 - y'_1|) + \frac{\beta_{hv} a_1 p_{21}}{p_{11}N_1 + p_{21}N_2} (4M_1 |x_2 - x'_2| + N_2 |y_1 - y'_1|) + \mu_1 |y_1 - y'_1| + \\ & \frac{\beta_{vh} a_1 p_{21} e^{-\mu_1 \tau}}{p_{11}N_1 + p_{21}N_2} (4N_1 |y_1 - y'_1| + M_1 |x_1 - x'_1|) + \frac{\beta_{vh} a_2 p_{22} e^{-\mu_2 \tau}}{p_{12}N_1 + p_{22}N_2} (4N_1 |y_2 - y'_2| + M_1 |x_1 - x'_1|) + \gamma_2 |x_2 - x'_2| + \\ & \frac{\beta_{hv} a_2 p_{12}}{p_{12}N_1 + p_{22}N_2} (4M_2 |x_1 - x'_1| + N_1 |y_2 - y'_2|) + \frac{\beta_{hv} a_2 p_{22}}{p_{12}N_1 + p_{22}N_2} (4M_2 |x_2 - x'_2| + N_2 |y_2 - y'_2|) + \mu_2 |y_2 - y'_2| \leq \\ & C \|(x_1, y_1, x_2, y_2) - (x'_1, y'_1, x'_2, y'_2)\| \end{aligned}$$

Накрая се използват неравенства от вида $|x_1 - x'_1| \leq \|(x_1, y_1, x_2, y_2) - (x'_1, y'_1, x'_2, y'_2)\|$. Тогава съществува решение на (Система 1) за произволни t .

3.2 Ограниченост на решението

3.3 Линейно нарастване

За да покажем линейния растеж, да забележим, че $\mathbf{F}(\mathbf{0}) = \mathbf{0}$. Тогава може да запишем:

$$\begin{aligned} \|\mathbf{F}(x_1, y_1, x_2, y_2, u_1, u_2)\| &= \|\mathbf{F}(x_1, y_1, x_2, y_2, u_1, u_2) - \mathbf{0}\| = \|\mathbf{F}(x_1, y_1, x_2, y_2, u_1, u_2) - \mathbf{F}(\mathbf{0})\| = \\ &= \frac{\beta_{vh}a_1p_{11}e^{-\mu_1\tau}}{p_{11}N_1 + p_{21}N_2}(2N_1(2|y_1| + M_1\kappa|u_1|) + M_1|x_1|) + \\ &+ \frac{\beta_{vh}a_2p_{12}e^{-\mu_2\tau}}{p_{12}N_1 + p_{22}N_2}(2N_1(2|y_2| + M_2\kappa|u_1|) + M_1|x_1|) + \gamma_1|x_1| + \\ &+ \frac{\beta_{hv}a_1p_{11}}{p_{11}N_1 + p_{21}N_2}(2M_1(2|x_1| + N_1\kappa|u_1|) + N_1|y_1|) + \\ &+ \frac{\beta_{hv}a_1p_{21}}{p_{11}N_1 + p_{21}N_2}(2M_1(2|x_2| + N_2\kappa|u_2|) + N_2|y_1|) + \mu_1|y_1| + \\ &+ \frac{\beta_{vh}a_1p_{21}e^{-\mu_1\tau}}{p_{11}N_1 + p_{21}N_2}(2N_1(2|y_1| + M_1\kappa|u_1|) + M_1|x_1|) + \\ &+ \frac{\beta_{vh}a_2p_{22}e^{-\mu_2\tau}}{p_{12}N_1 + p_{22}N_2}(2N_1(2|y_2| + M_2\kappa|u_1|) + M_1|x_1|) + \gamma_2|x_2| + \\ &+ \frac{\beta_{hv}a_2p_{12}}{p_{12}N_1 + p_{22}N_2}(2M_2(2|x_1| + N_1\kappa|u_1|) + N_1|y_2|) + \\ &+ \frac{\beta_{hv}a_2p_{22}}{p_{12}N_1 + p_{22}N_2}(2M_2(2|x_2| + N_2\kappa|u_2|) + N_2|y_2|) + \mu_2|y_2| \leq \\ &\tilde{C}_1|u_1| + \tilde{C}_2|u_2| + \tilde{C}_3\|(x_1, y_1, x_2, y_2)\| \leq \tilde{C}_1 + \tilde{C}_2 + \tilde{C}_3\|(x_1, y_1, x_2, y_2)\| \\ &\tilde{C}(1 + \|(x_1, y_1, x_2, y_2)\|) \end{aligned}$$

3.4 Квазилинейност

4 Числено приближение на ядрото на допустимост

4.1 Еквивалентна задача

[3]

4.2 WENO

[3]

4.3 Симулация

Литература

- [1] Vincenzo Capasso. АНГЛ. В: *Mathematical Structures of Epidemic Systems*. 2-е изд. Springer, 2008. Гл. 2.2.4, 2.3.1.2.4, 4.3.3, с. 16, 27—30, 115. ISBN: 978-3-540-56526-0.
- [2] Derdei Bichara & Carlos Castillo-Chavez. “Vector-borne diseases models with residence times – A Lagrangian perspective”. АНГЛ. В: *Mathematical Biosciences* (10 септ. 2016).
- [3] Stanley Osher & Ronald Fedkiw. АНГЛ. В: *Level Set Methods and Dynamic Implicit Surfaces*. 1-е изд. Springer, 2003. Гл. I-II.3, с. 1—41. ISBN: 978-0-387-95482-1.
- [4] Peter Rashkov. “INSERT TITLE”. АНГЛ. В: *Journal* (1 ян. 2019).